

Susan Abulhawa

# Det blå mellom himmel og hav

Oversatt av Ragnhild Eikli

ASCHEHOUG

**Susan Abulhawa**

*Morgen i Jenin* (2011)

Oversetteren er medlem av Norsk Oversetterforening  
Denne boken er produsert på et miljøgodkjent trykkeri.

Originalens tittel: *The Blue Between Sky and Water*  
*The Blue Between Sky and Water* © 2015 by Susan Abulhawa

By agreement with Pontas Literary & Film Agency  
Norsk utgave © 2015 H. Aschehoug & Co. (W. Nygaard), Oslo  
[www.aschehoug.no](http://www.aschehoug.no)

Satt med Sabon hos Type-it AS

Papir:

Printed in

ISBN 978 82 03 21934-4

ISBN 978-82-525-8534-6 (Bokklubben)



*Til Natalie: min datter, min venn og min lærer*

**M**OT SLUTTEN AV 1970-ÅRENE og gjennom 1980-årene bidro Israel til fremveksten av en islamistisk bevegelse som skulle bli kjent under navnet Hamas. Den ble opprettet som en motvekt til Yasir Arafats parti, al-Fatah, og var en sekulær revolusjonær motstandsbevegelse etter modell av lignende geriljavirkksomheter flere steder i verden under den kalde krigen. I kjølvannet av Oslo-avtalen av 1993, som ble undertegnet av Israel og den palestinske frigjøringsorganisasjonen PLO, ble en evigvarende «fredsprosess» lansert, og Hamas ble den fremste eksponenten for den palestinske motstanden til Israels militære okkupasjon og vedvarende undertrykkelse av det palestinske folks kamp for selvstendighet. To tiår med mislykkede forhandlinger, betydelige utvidelser av jødiske kolonier på konfiskert palestinsk jord, og gjennomføring av et apartheidsystem i de okkuperte områdene, førte til et palestinsk opprør som endte med valg av nytt lederskap. I 2006 fikk Hamas flertall i den palestinske nasjonalforsamlingen etter det som ble vurdert som et rettferdig og godkjent valg. Israel og USA var imidlertid lite fornøyd med valgresultatet, og grep inn for å undergrave det nye lederskapet. Mens al-Fatah fort-

satte å ha kontroll over Vestbredden, vant Hamas kontroll over Gaza. Da Israel ikke lyktes med å fordrive Hamas, stengte de den smale landstripen ut mot Middelhavet og etablerte det som er blitt kjent som verdens største utendørsfengsel. I henhold til frigitte dokumenter som ble offentliggjort flere år senere, beregnet man med iskald presisjon kaloriinntaket til 1,8 millioner palestinere i Gaza, slik at befolkningen skulle gå sulten, men ikke sulte i hjel.

# Khaled

«Tanken er å sette palestinerne på diett.»

DOV WEISGLASS

*Av alle tingene som er blitt borte, er det Kinderegg jeg savner mest. Da verden lukket seg rundt Gaza og samtalen mellom de voksne ble mer opphetede og triste, målte jeg alvoret i beleiringen i den stadig dårligere tilgangen på disse skjøre sjokoladeeggene som lå i butikkhyllene i tynn, fargerik folie, med en morsom overraskelse klar til å klekkes ut. Da de til slutt forsvant helt og det rustne metallet på de samme hyllene stirret nakent tilbake, gikk det opp for meg at Kindereggene hadde brakt farge inn i verden. Da de forsvant, ble livene våre et metallisk sepiabrunt som etter hvert falmet til svart-hvitt, slik verden alltid var i de gamle egyptiske filmene, den gang min bestemor, teta Nazmiyeh, var den flotteste jenta i Beit Daras.*

*Selv etter at tunellene ble gravd ut under grensen mellom Gaza og Egypt for å smugle varer som trengtes for å overleve, var Kinderegg fremdeles vanskelig å få tak i.*

*Jeg levde samtidig med tunellene, som var et nettverk av underjordiske årer og vener med et system av tau, håndtak og taljer som pumpet opp mat, bleier, drivstoff, medisiner, batterier, musikkopptak, sanitetsbind til*

*mamma, fargestifter til Rhet Shel, og alt tenkelig som vi greide å kjøpe fra egypterne tjuefire timer i døgnet, sju dager i uken.*

*Tunellene underminerte Israels plan om å sette oss på diett. Dermed bombet de tunellene, og mange mennesker døde. Vi gravde flere som var større, dypere og lengre. Nok en gang bombet de oss, og enda flere mennesker døde. Men tunellene besto, som et levende karsystem.*

*På et tidspunkt greide Israel å overtale USA og Egypt til å opprette et ugjennomtrengelig sikkerhetsgjerde langs grensen ved Rafah for å sperre tunellene. Fra sanddynene i Rafah iakttok innbyggerne dette gjennom kikkerter, og de lo i en hel måned mens folkene fra United States Army Corps of Engineers tok fatt på jobben. Amerikanerne så oss, og selv om de var like uinteresserte da de dro som da de kom, var vi sikre på at latteren vår, som fløt over grensen, hadde gjort dem urolige. Så snart de hadde dratt, gikk karene våre løs på arbeidet inni tunellene med blåselamper. De skar gjennom metallet som var ment å skulle avskjære vår tilgang til næringsmidler. Det var egentlig en velsignelse, for det underjordiske gjerdet var lagd av kvalitetsstål som vi kunne resirkulere og bruke til andre ting.*

*Vi var vant til at det var vi som var taperne. Men denne gangen var det vi som vant. Vi lurte Israel, Egypt og USA trill rundt. En stund var livet i Gaza en eneste stor fest. Karikaturtegningene i avisene viste Mubarak, Bush og Netanyahu som klødde seg i hodet og rumpa mens vi lo fra sandklippene i Rafah og holdt et godt grep om det vi hadde lagd av det fine stålet: bildeler, utstyr til lekeplasser, bærebjelker og raketter.*

*Teta Nazmiyeh sa: «Må Allah være oss nådig og beskytte oss. All denne gleden og latteren i Gaza vil*

garantert ende med blod og smerte. Lyset kaster alltid skygge.» Hun må ha tenkt på Mariam.

Ikke lenge etter at jeg gikk inn i det stille blå, dette stedet uten tid, der jeg kunne suge til meg alle livets safter og la dem strømme gjennom meg lik en elv.

Og så kom Nur, med munnen full av arabiske ord som var avsagd og nedslipt av en utlendings snirklete aksent. Hun kom med all sin amerikanske veldedighetsentusiasme, den som tror at man kan reparere ødelagte mennesker som meg, og lege sårede steder som Gaza. Men hun ble mer knust enn noen av oss.

Og hver kveld når Nur fikk min søster Rhet Shel til sengs, trakk teta Nazmiyeh himmelen over oss, og mamma broderte stjerner og en måne på den. Og om morgenen når Rhet Shel våknet, hengte hun solen opp på den. Og slik var det da Nur kom tilbake.

Disse var kvinnene i mitt liv, sangene i min sjel. Men nene de elsket var blitt borte på en eller annen måte, alle bortsett fra meg. Jeg ble så lenge jeg kunne.



# 1

Da historien vår dvelte i åsene,  
    hvilte i landlig idyll,  
og elven Suqreir rant gjennom Beit Daras

*Min grandtante, grand-khalto Mariam, samlet på far-ger og sorterte dem. To generasjoner senere ble jeg oppkalt etter den oppdiktede vennen hennes. Kanskje var det ikke oppdiktet. Kanskje var det virkelig meg. For vi møtes ved elven nå, og jeg lærer henne å skrive og lese.*

PÅ 1200-TALLET LÅ Beit Daras, en landsby blant landsbyer omgitt av hager og olivenlunder som grenset mot en innsjø i nord, på postruten mellom Kairo og Damaskus. Den hadde et karavanserai, som var den tidens vertshus for den jevne strømmen av reisende som beveget seg langs handelsrutene i Asia, Nord-Afrika og den sørøstlige delen av Europa. Mamelukkene bygde karavanseraiet i 1325, da det var de som hersket i Palestina, og i flere århundrer gikk det under navnet el-Khan blant landsbyens innbyggere. I åsen over Beit Daras lå restene av en borg som ble bygd av korsfarerne på begynnelsen av 1100-tallet, og den lå på toppen av et citadell som var blitt reist av Aleksander den store mer enn tusen år før det igjen. Det som en gang hadde vært et møtested for mennesker med makt, var nå lagt i ruiner av historien, og det som var igjen, sto der varsomt, som en bevarer av tiden, og som et sted der barn lekte og unge par gikk for å unngå vaksomme blikk.

En elv som flommet over av Guds rikholdige utvalg av fisk og flora, rant gjennom Beit Daras; den bar med seg velsignelser og fraktet bort landsbyens avfall, drømmer,

sladder, bønner og historier, som den tømte ut i Middelhavet like nord for Gaza. Vannet rant over steiner som nynnnet jordens hemmeligheter, og tiden fløt hit og dit til rytmen av kravlende, hoppende, summende og flyvende liv.

Da Mariam var fem år, stjal hun søsteren Nazmiyehs kajal for å skrive en bønn på et blad som hun kastet ut i elven i Beit Daras. Det var en bønn om å få en ordentlig blyant og lov til å komme inn i den bygningen som barn går til når de eier en blyant. Det hun skrev, var naturligvis bare noe rabbel, til tross for at det fantes en barneskole med to rom og fire lærere, som ble finansiert gjennom månedlige innsamlinger i landsbyen. Hun pleide i stedet å se på broren og de andre skoleguttene i uniform, alle med en blyant i hånden – det var virkelig et statussymbol – og ransler med bøker over skulderen, når de marsjerte opp bakken til det fortryllede stedet med to rom, fire lærere, og mange, mange blyanter.

Det skulle vise seg at Mariam ikke trengte en skolestue for å lære, bare blyant og papir. Hun diktet opp en venn som het Khaled, som hver dag ventet ved elven i Beit Daras for å lære Mariam å skrive og lese.

Fargen på elven var en gåte for Mariam, som satt på bredden og reflekterte over dette fargeløse som liksom lånte nyanser fra alt rundt seg. På klare dager hadde den et skarpt, lyseblått skjær, akkurat som himmelen. Om våren når verden var spesielt grønn, var elven også det. Andre ganger var den klar, og noen ganger grumsete eller gjørmete. Hun undret seg over at elven kunne ha så mange farger når havet alltid var blågrønt, bortsett fra om natten, naturligvis, når den svarte renheten kledde alt om til søvn.

Etter mye grubling kom vesle Mariam til at bare enkelte ting skifter farge. I tidlig alder forsto hun også at hun kunne se ting som ingen andre så. Folk forandret farge i takt med hvilken sinnsstemning de var i, men søsteren hennes, Nazmiyeh, sa at det bare var Mariam som kunne se disse endringene. Mennesker som ba, var som regel innhyllet i blått, men ikke alltid. Ansiktsuttrykkene sto ikke nødvendigvis i samsvar med fargene deres. En hvit aura utstrålte noe ondskapsfullt, og noen mennesker hadde det selv når de smilte. Gult og blått var oppriktig og tilfreds. Svart var det reneste av alt, auraen fra babyer, og utstrålte udelt vennlighet og stor styrke.

Blomster og frukt skiftet nyanser med årstidene. Det samme gjorde trærne. Det samme gjorde huden på armene til Mariam, fra brunt til veldig brunt om sommeren. Men håret hennes var bestandig svart, og øynene bestandig slik de var: ett grønt, ett brunt med gylne spetter. Det venstre grønne øyet var det hun likte best, for alle elsket å se på det, men all denne nysgjerrigheten gjorde at Nazmiyeh ble urolig for at lillesøsteren skulle bli forbannet med hassad, det onde øyet som rammer den som er offer for andres misunnelse.